

อิทธิพลของเบญจศีลข้อที่ 4 ต่อการพัฒนาการแสดงความคิดเห็น
ทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย
The Influence of the Fourth Precept of Pañcasīla on the Political Expression
Development through Social Media of the People in Democracy

^{1*}บุรณิมา ฤชาชัย และ ²เกษฎา ผาทอง

^{1*}Buranim Ruechai, and ²Ketsada Phathong

**Corresponding author*

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Thailand

E-mail: ¹readynush999@gmail.com, ²ketsada.iadp@gmail.com

Received April 16, 2025; Revised May 10, 2025; Accepted May 30, 2025

บทคัดย่อ

สื่อสังคมออนไลน์เต็มไปด้วยความขัดแย้งทางการเมืองทั้งที่ควรเป็นพื้นที่สาธารณะในการแสดงออกตามหลักเสรีภาพประชาธิปไตย มีผู้พยายามนำเสนองการบังคับใช้กฎหมายหรือการกำกับดูแลจากผู้ให้บริการซึ่งยังคงเป็นการแก้ปัญหาปลายเหตุ ดังนั้น สังคมไทยจึงควรส่งเสริมการประพฤติตนตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานสำคัญในพระพุทธศาสนาเพื่อลดสภาพปัญหานี้ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุชนิพนธ์ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลของเบญจศีลข้อที่ 4 ต่อการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย 2) เพื่อพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ที่เหมาะสมและควรจะเป็นในอนาคต โดยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Research Methods) ประกอบด้วย การพัฒนาโมเดลเชิงทฤษฎี การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างเจนเนอเรชั่น Z อายุ 18–34 ปี ที่เคยแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling – SEM) ควบคู่กับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อทวนสอบรูปแบบที่พัฒนา

ผลการวิจัยพบว่า การวิจัยระยะที่ 1 ประชาชนไทยเจนเนอเรชั่น Z เข้าใจและปฏิบัติตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ระดับปานกลาง ต่างกันแต่ละบุคคลอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิเคราะห์ SEM ชี้ให้เห็น

ความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ตามแนวคิดทฤษฎี ได้แก่ ความเข้าใจเบญจศีลข้อที่ 4 ส่งผลให้ตระหนักและปฏิบัติตาม ซึ่งส่งผลต่อเนื่องให้เปิดใจรับฟังและตั้งคำถามกับตนเอง ซึ่งกระบวนการเหล่านี้นำมาซึ่งคุณภาพการแสดงออกทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่สูงขึ้น การวิจัยระยะที่ 2 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกยืนยันข้อค้นพบดังกล่าวโดยเน้นว่า การพัฒนาคุณภาพการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองนั้น ควรเริ่มจากปลูกฝังเบญจศีลข้อที่ 4 ในระดับบุคคลควบคู่กับฝึกฝนพฤติกรรมเปิดใจรับฟังและตั้งคำถามกับตนเอง การวิจัยระยะที่ 3 จากการสนทนากลุ่มเฉพาะสนับสนุนการขับเคลื่อนอย่างโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งสถาบันครอบครัว การศึกษา ศาสนา สื่อมวลชน สังคม และภาครัฐ เพื่อเปลี่ยนค่านิยมสู่วุฒิภาวะทางการเมืองบนฐานแห่งศีลธรรม ความจริง และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม พร้อมทั้งเสนอตัวแบบการบูรณาการธรรมะสอดผสานกับทักษะการสื่อสารซึ่งส่งเสริมคุณภาพประชาธิปไตยเชิงพฤติกรรมในโลกดิจิทัลได้อย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: เบญจศีล; การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง; ประชูปวาจา; สื่อสังคมออนไลน์; ประชาธิปไตย

Abstract

Social media was full of political conflicts, even though it should be a public space for expression according to democratic freedom. There were attempts to propose law enforcement or supervision by service providers, which was a late-stage solution. Therefore, Thai society should promote behavior according to the Fourth Precept of Pañcasīla, an important basic morality in Buddhism, to reduce this problem. This article was a part of a doctoral dissertation with the objectives: 1) to study the influencing factors of the Fourth Precept of Pañcasīla on the political expression development through social media of the people in democracy; 2) to develop the political expression through social media of the people in democracy according to the Fourth Precept of Pañcasīla; and 3) to present a model for developing political expression through social media for the people in a democracy according to the Fourth Precept of Pañcasīla that was appropriate and should be in the future. This research was mixed-method research, consisting of theoretical model development and quantitative data collection, using questionnaires from a sample of Generation Z, aged 18–34, who had expressed political opinions on social media and Structural Equation Modeling (SEM) analysis along with qualitative data collection through in-depth interviews and focus group discussions to verify the developed model.

It was found that, in Phase 1 research, Thai Generation Z understood and practiced the Fourth Precept of Pañcasīla at a moderate level, with significant differences among individuals. The SEM analysis results indicated a statistically significant positive relationship between the various factors according to the theoretical concepts, including understanding the Fourth Precept of

Pañcasīla leading to awareness and practice, which in turn led to active listening and self-inquiry. These processes led to a higher quality of political expression through social media. Phase 2 research, using in-depth interviews, confirmed these findings, emphasizing that improving the quality of political expression should start with cultivating the Fourth Precept of Pañcasīla at the individual level, along with practicing active listening and self-inquiry behaviors. Phase 3 research, using focus group discussions, supported the systematic advancement with collaborative efforts from all parties, including family institutions, education, religion, media, and the government sector, to transform values into political maturity based on morality, truth, and responsibility towards the public. This research offered a model for integrating Dharma with communication skills that systematically promotes the quality of behavioral democracy in the digital world as well.

Keywords: Pañcasīla; Political Expression; Hate Speech; Social Media; Democracy

บทนำ

การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย และเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดและพัฒนาประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม กลับพบการใช้ถ้อยคำรุนแรง การเผยแพร่ข้อมูลที่บิดเบือน การแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งซึ่งพบมากที่สุด (พิรงรอง รามสูต, 2558) เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาเรื้อรังที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพราะนำมาซึ่งความวุ่นวายในสังคม ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีผู้ออกมาเรียกร้องให้สังคมใส่ใจปัญหานี้มากมาย อาทิ การรณรงค์ลดการใช้ประทุษวาจาบนสื่อสังคมออนไลน์ การกำหนดมาตรการป้องกันต่าง ๆ จากผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์ (พิรงรอง รามสูต, 2556) ความรับผิดชอบอันพึงมีต่อสังคมจากผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์ การกำหนดความผิดในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (กรกริช มุ่งสวัสดิ์ และ ญาดา กาศยพนันท์, 2567) เป็นต้น ซึ่งการป้องกันหรือปราบปรามลักษณะนี้เป็นผลสัมฤทธิ์ประมาณหนึ่งเพียงเท่านั้น และยังขาดการศึกษาเชิงทฤษฎีที่บูรณาการธรรมะกับการสื่อสารการเมืองเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนและตรงจุด จากหลักการและความสำคัญดังกล่าวจึงเป็นที่มาของงานวิจัยนี้ ที่มุ่งส่งเสริมบุคคลให้เข้าใจและประพฤติตนตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 อันเป็นคุณธรรมพื้นฐานเกี่ยวกับการพูดและการแสดงออกสำคัญเบื้องต้นของชาวพุทธให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติในสังคม ที่จะช่วยยกระดับจิตใจให้ประชาชนพยายามสื่อสารแลกเปลี่ยนทัศนะทางการเมืองของตนเองอย่างสร้างสรรค์ได้ โดยมีต้องควบคุมหรือพึงบดทลงโทษทางกฎหมาย

แม้ว่าประชาชนทุกช่วงวัยจะเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ ผู้วิจัยกำหนดประชากรของงานวิจัยนี้เป็นคนเจนเนอเรชั่น Z เพราะเป็นช่วงวัยที่เติบโตมาพร้อมกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต และกำลังก้าวสู่ความเป็น

ผู้ใหญ่อำหนดทิศทางการเมืองของประเทศต่อไปในวันข้างหน้า นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยพบว่า คนวัยนี้พยายามสร้างบทบาททางการเมืองตามที่ปรากฏในปัจจุบันนี้นั้นกลับไม่มีความรู้พื้นฐานทางรัฐศาสตร์ (วิสุทธิ ชันศิริ, 2568) จึงยิ่งส่งผลให้ผู้วิจัยต้องการทราบถึงความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติตนตามเบญจศีลข้อที่ 4 ตลอดจนคุณภาพการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพวกเขาด้วยว่าอยู่ในระดับใด ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างงานวิจัยนี้จึงกำหนดให้เป็นผู้มีสัญชาติไทย มีสิทธิเลือกตั้งอายุระหว่าง 18–34 ปี (อยู่ใน Generation Z ซึ่งมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการเลือกตั้งได้) เคยแสดงความคิดเห็นการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และต้องยินยอมให้ข้อมูลตอบแบบสอบถามด้วย

การวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของเบญจศีลข้อที่ 4 ต่อการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย” นี้ ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลของเบญจศีลข้อที่ 4 ต่อการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ประการที่ 2 เพื่อพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 และประการที่ 3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ที่เหมาะสมและควรจะเป็นในอนาคต การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Research Methods) ในขั้นตอนระเบียบวิธีวิจัยนั้นได้ผ่านการทบทวนวรรณกรรมเพื่อเป็นฐานองค์ความรู้และเพื่อร่างตัวแบบการวิจัย (Model) ผ่านการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อทราบถึงสภาพความเป็นจริงในสังคมไทยว่า ปัจจัยของเบญจศีลข้อที่ 4 ทั้งความรู้ ความตระหนักและการประพฤติปฏิบัตินั้นอยู่ในระดับใด มีพฤติกรรมเปิดใจรับฟังและพฤติกรรมการตั้งคำถามกับตนเองระดับใด รวมถึงมีคุณภาพการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ระดับใด ตลอดจนศึกษาอิทธิพลของเบญจศีลข้อที่ 4 ต่อการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ด้วยการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling – SEM) แล้วนำผลสำรวจเข้าสู่กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ให้ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ตรวจสอบพร้อมทั้งรวบรวมองค์ความรู้เพิ่มเติม จากนั้นสังเคราะห์ข้อมูลแล้วร่างตัวแบบนำเสนอ (Propose Model) ต่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลต่อยอดงานวิจัยอีกครั้ง เพื่อยืนยันผลการวิจัยและพัฒนาตัวแบบนั้นให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลของเบญจศีลข้อที่ 4 ต่อการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบบประชาธิปไตยเพื่อศึกษา
2. เพื่อพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบบประชาธิปไตยตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบบประชาธิปไตยตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ที่เหมาะสมและควรจะเป็นในอนาคต

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้มุ่งพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองตามหลักเสรีภาพประชาธิปไตย โดยใช้หลักเบญจศีลข้อที่ 4 ซึ่งเป็นศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา ผสมกับแนวคิดการเปิดใจรับฟังและการตั้งคำถามกับตนเองซึ่งเป็นศาสตร์การสื่อสาร เข้ามาเป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหาทางรัฐศาสตร์ ดังนั้น การทบทวนวรรณกรรมของงานวิจัยนี้จึงสามารถแบ่งออกเป็น 3 แนวคิดทฤษฎีหลัก ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีด้านรัฐศาสตร์ แนวคิดทฤษฎีด้านพระพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีด้านภาษากับการสื่อสาร ดังนี้

1) แนวคิดทฤษฎีด้านรัฐศาสตร์ ประกอบด้วยองค์ความรู้ ดังนี้

องค์ความรู้เกี่ยวกับอิทธิพล อิทธิพลของเบญจศีล นอกจากจะส่งผลต่อสภาพสังคมในแง่ต่าง ๆ แล้ว ยังมีผลต่อการควบคุมพฤติกรรมการแสดงออก ซึ่งเท่ากับมีผลต่อไปยังอิทธิพลของการแสดงความคิดเห็นออกมาด้วยเจตนาดีมีเนื้อหาภาษาผ่านการพิจารณาไตร่ตรอง ส่งผลอีกในองค์รวมไปถึงอิทธิพลของการสื่อสารที่เกิดขึ้นอย่างมีคุณภาพ และต่อไปจนถึงอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ เพราะช่วยสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองผ่านการแสดงความคิดเห็น (พันฉัตรไชยยันต์, 2654) จะเห็นได้ว่า อิทธิพลทั้งหมดล้วนส่งถึงกัน เมื่อเริ่มต้นดีผลลัพธ์ของการแสดงออกในกระบวนการสื่อสารไม่ว่าจะเป็นช่องทางออนไลน์ก็ย่อมดีตามไปด้วย

องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในการใช้สื่อสังคมออนไลน์เสียก่อน ในที่นี้หมายถึงการประพฤติตนตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 แล้วจึงพัฒนาทักษะการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารเข้ามาประกอบ คือ การเปิดใจรับฟังและการตั้งคำถามกับตนเอง (ศิริประภา ชวนะญาน, 2564) ซึ่งช่วยทำให้คุณภาพการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองดีขึ้น จากนั้นพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence – DQ) เพื่อเพิ่มความเป็นพลเมืองบนโลกออนไลน์ จึงจะสามารถเข้าสู่กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่างจริงจังได้

องค์ความรู้เกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งไม่ว่าจะกระทำด้วยช่องทางหรือวิธีการใด โดยเฉพาะช่องทางออนไลน์นั้น ย่อมเป็น

ประโยชน์อย่างยิ่ง เนื่องจากรัฐบาลได้ทราบถึงสภาพปัญหา ความต้องการ แนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการบริหารประเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (จันทนา สุทธิจารี, 2545)

องค์ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง นันทนา นันทโรภาส (2563) เสนอความคิดเห็นไว้ว่า หากปัจเจกบุคคลและทุกฝ่ายร่วมมือกันเป็นภาคประชาสังคมผ่านอินเทอร์เน็ตอย่างเหมาะสมก็จะเกิดฐานันดรที่ 5 ซึ่งมีอำนาจส่งเสริมประชาธิปไตยดิจิทัล (E-Democracy) ให้ปรากฏชัดเจนขึ้นได้

องค์ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง Gerodimos (อ้างถึงใน วีระ เลิศสมพร, 2563) ระบุไว้ว่า องค์ประกอบของผู้ออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์นั้นจะต้องเข้าถึงเทคโนโลยีการสื่อสารอย่างเท่าเทียม และมีส่วนร่วมหาทางออกอย่างผูกพันกันด้วยเหตุด้วยผล

องค์ความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย แนวคิดประชาธิปไตยดิจิทัลจะเกิดขึ้นได้จริงหากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาครัฐ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่อยู่ในอุปกรณ์สื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์มาใช้เสริมสร้างประชาธิปไตยในทุกด้าน หรือสนับสนุนการสื่อสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองข้างต้นนั่นเอง ช่วยเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม แสดงความคิดเห็นได้อย่างสะดวก ลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ แม้คนทั่วไปก็ผลิตสื่อด้วยตนเองได้ (วีระ เลิศสมพร, 2563)

2) แนวคิดทฤษฎีด้านพระพุทธศาสนา

องค์ความรู้เกี่ยวกับเบญจศีล “เบญจศีล” หรือศีล 5 ในพระพุทธศาสนานั้น กำหนดเป็นข้องดเว้นจากการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤติดูหมิ่นในกาม การพูดเท็จ และการดื่มสุรา ซึ่งมีลักษณะคล้ายกันนี้ในทุกศาสนาแล้วแต่ศาสดาหรือองค์การศาสนานั้น ๆ จะบัญญัติขึ้น

เบญจศีลข้อที่ 4 มีเนื้อหาในรายละเอียดครอบคลุมถึงการไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด และไม่พูดเพ้อเจ้อ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2556) ตามการอ้างอิงจากอรรถกถาบาลีฉบับหลวง ขุททกปาฐวณณนา เล่มที่ 17 มีหลักวินิจัยการกล่าวมุสาวาทว่า เรื่องที่พูดไม่เป็นความจริง แล้วมีเจตนาพูดให้ผิดจากความเป็นจริง พยายามพูดให้ผิดจากความเป็นจริงจนคนฟังเข้าใจความหมายตามที่พูดนั้น อนึ่ง การประพฤติเบญจศีลข้อที่ 4 มีอานิสงส์มาก แต่หากไม่รักษาจะพาไปสู่อบายภูมิได้ อย่างไรก็ดี เบญจศีลข้อที่ 4 มีจุดประสงค์เพื่อป้องกันมิให้ชั่วจากตัดประโยชน์ผู้อื่น ปราศจากความหวาดระแวง สร้างความไว้วางใจกัน นำมาซึ่งความสามัคคีด้วยการพูดจาไพเราะปรารภนาดีต่อกัน และเพื่อรักษาคำสัตย์ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน (พระมหาโพธิวงศาจารย์, 2565) สิ่งเหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อสังคมที่ทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสันติแม้ในโลกออนไลน์ก็ตาม

3) แนวคิดทฤษฎีด้านภาษาและการสื่อสาร

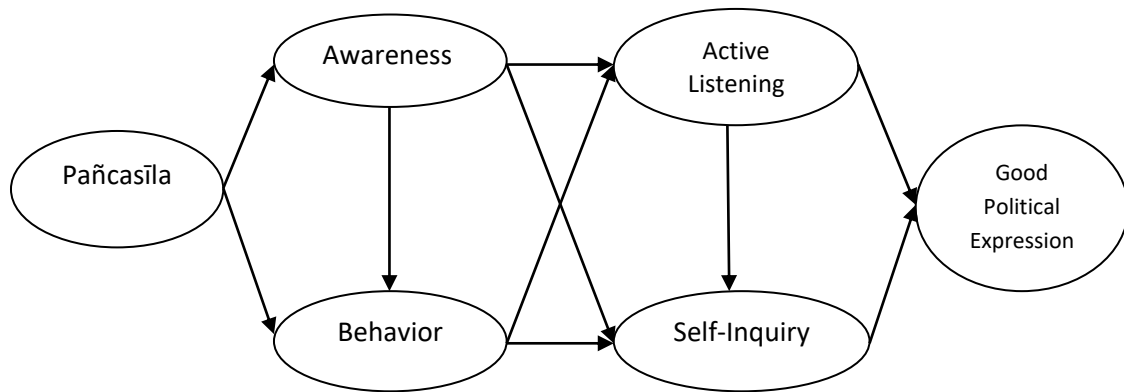
องค์ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสาร การวิจัยนี้อ้างอิงแบบจำลองการสื่อสารของ ฮาโรลด์ ลาสเวลล์ (Harold Lasswell) เป็นหลัก ที่ประกอบด้วยผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร โดยที่ความขัดแย้งทางการเมืองผ่านการแสดงออกผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เกิดจากความเข้าใจไม่ตรงกัน สารไม่ถูกต้องครบถ้วน ขาดทักษะทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร ขาดวิจารณญาณ มีอคติและจุดประสงค์ซ่อนเร้น

องค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีวาจา พิธีรอง รามสูต (2556) กล่าวว่า ประเพณีวาจาทางการเมืองพบมากบนสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นการใช้ถ้อยคำ การสื่อสาร การแสดงออกที่สร้างความเกลียดชัง ใส่ร้ายเหยียดหยามดูถูก ปลุกปั่นปลุกกระตม โจมตีลักษณะเฉพาะของกลุ่มที่มีความแตกต่างด้านต่าง ๆ อาทิ เชื้อชาติ ศาสนา เพศสภาพ รสนิยมทางเพศ ตลอดจนลักษณะที่ไม่เหมือนกลุ่มของตนทั้งชนชั้น การศึกษา สถานะทางเศรษฐกิจ อุดมการณ์ พื้นเพถิ่นกำเนิด ที่นำมาซึ่งความแบ่งแยกของคนในสังคม

องค์ความรู้เกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์ เป็นเครื่องมือสื่อสารถึงกันบนเครือข่ายสังคม (Anaraki et al., 2024) ผ่านโปรแกรมประยุกต์ที่มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต เน้นให้ผู้ใช้งานเป็นได้ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารจึงมีส่วนร่วมสร้างเนื้อหาที่ได้มานั้นได้เอง (มานะ ตรีรยาภิวัฒน์, 2562) อาทิ การใช้เฟซบุ๊ก โพสต์ข้อความ วิดีโอ รูปภาพ การไลฟ์ถ่ายทอดสด แบ่งปันข้อมูลกับเพื่อนในระบบของเฟซบุ๊ก (พณ ฉัตรไชยยนต์, 2564) อย่างไรก็ตาม กรณีการใช้เฟซบุ๊กของสังคมไทยตามแนวคิดพื้นที่สาธารณะทางการเมืองนั้นยังห่างไกล เพราะกลายเป็นแหล่งแสดงออกอารมณ์ความรู้สึกที่รุนแรงมาก (วรเทพ วงศ์สรรพการ, 2562)

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ซึ่งผู้วิจัยสร้างกรอบแนวคิดขึ้นจากองค์ความรู้ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม (Literature Research) อย่างละเอียดในหัวข้อที่ผ่านมา โดยมีแนวคิดและทฤษฎีหลัก ได้แก่ หลักเบญจศีลข้อที่ 4 และการเปิดใจรับฟังและการตั้งคำถามกับตนเองก่อนแสดงความคิดเห็นตามการอ้างอิงของ ศิริประภา ชวนะญาน (2564) โดยกรอบแนวคิดที่กำหนดในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วย 6 ตัวแปร นั่นคือ ตัวแปรต้น (Independent Variables) จำนวน 5 ตัวแปร ซึ่งเป็นปัจจัย ได้แก่ 1) ความเข้าใจในหลักเบญจศีล ข้อที่ 4 (Pañcasīla) 2) ความตระหนักและตั้งมั่นในการปฏิบัติตามหลักเบญจศีล ข้อที่ 4 (Awareness) 3) การปฏิบัติตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 (Behavior) 4) พฤติกรรมการเปิดใจรับฟัง (Active Listening) 5) พฤติกรรมการตั้งคำถามกับตนเองก่อนแสดงความคิดเห็น (Self-Inquiry) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) จำนวน 1 ตัวแปร ซึ่งเป็นผลที่เกิดจากปัจจัย ได้แก่ คุณภาพการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Good Political Expression) ซึ่งสามารถแปรให้อยู่ในรูปแบบของตัวแบบการวิจัย (Model) ดังนี้

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ในเชิงทฤษฎีระหว่างปัจจัยทั้ง 6 ในตัวแบบการวิจัย

ความสัมพันธ์ของตัวแปรข้างต้น เริ่มจากความเข้าใจในหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ส่งผลให้เกิดความตระหนักและการปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ซึ่งส่งผลต่อเนื่องให้เกิดการเปิดใจรับฟังและการตั้งคำถามกับตนเองก่อนการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง กระบวนการเหล่านี้นำมาซึ่งคุณภาพการแสดงออกทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในระดับที่สูงขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

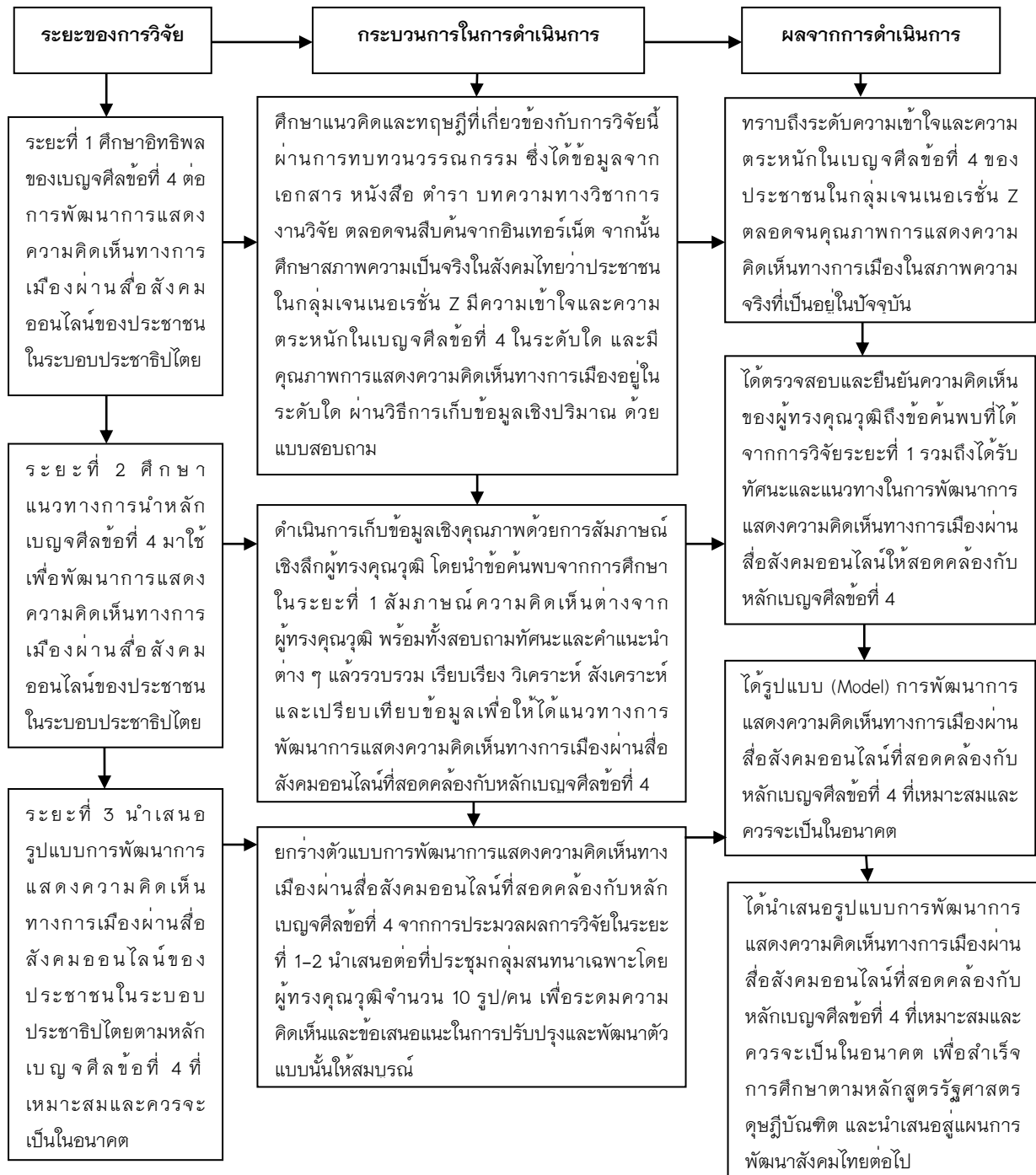
การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาอิทธิพลของเบญจศีลข้อที่ 4 ต่อการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) ระบบออนไลน์ (Google Form) ซึ่งผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามจากองค์ความรู้ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม (Literature Research) โดยใช้แนวคิดทฤษฎีเดียวกันกับการสร้างกรอบการวิจัย (Research Framework) และตัวแบบการวิจัย (Model) ซึ่งแบ่งเป็น 6 ส่วน สอดรับตามจำนวนปัจจัยที่กำหนด สำหรับแบบคัดกรองนั้นจะเน้นเพิ่มที่แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์และแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มคนวัยเจนเนอเรชั่น Z ตามการอ้างอิงของ Jayatissa (2023) ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรของงานวิจัย อนึ่ง ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) นั้นผ่านเกณฑ์มาตรฐานทุกข้อคำถาม ได้แก่ 1.0 จำนวน 50 ข้อ และได้ 0.8 จำนวน 3 ข้อ และมีความน่าเชื่อถือ (Reliability) ด้วยค่า Cronbach's Alpha Coefficient มีค่าเท่ากับ 0.992 ประชากรเป้าหมายจะต้องมีคุณสมบัติเป็นประชาชนไทย สัญชาติไทย มีสิทธิ์เลือกตั้ง อายุระหว่าง 18-34 ปี (อยู่ในกลุ่มเจนเนอเรชั่น Z) เคยแสดงความคิดเห็นทางการเมืองบนสื่อสังคมออนไลน์ และยินยอมให้ข้อมูลตอบแบบสอบถาม ใช้วิธีการเก็บข้อมูลสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience

Sampling) ร่วมกับการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1967) พบที่ 400 ตัวอย่าง พิจารณาร่วมกับเกณฑ์การคำนวณขนาดตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์ Structural Equation Modeling (SEM) กำหนดจำนวนตัวอย่างให้มากกว่าจำนวนตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variables) ประมาณ 10 ถึง 20 เท่า (Kline, 2016) จึงมีผู้เข้าร่วมการตอบแบบสอบถามจากการรวบรวมข้อมูลในวันที่ 1-31 มกราคม 2568 จำนวนทั้งสิ้น 1,359 คน ผ่านการคัดกรอง 926 คน การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ การวิเคราะห์ทางประชากร (Demographic Analysis) การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling – SEM)

การวิจัยระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการนำหลักเบญจศีลข้อที่ 4 มาใช้เพื่อพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบบประชาธิปไตย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ 10 รูป/คน รวบรวมข้อมูลวันที่ 1-14 กุมภาพันธ์ 2568 เพื่อตรวจสอบผลการวิจัยในระยะที่ผ่านมา และสังเคราะห์องค์ความรู้ ทักษะ และคำแนะนำ แล้วใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

การวิจัยระยะที่ 3 นำเสนอรูปแบบการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบบประชาธิปไตยตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ที่เหมาะสมและควรจะเป็นในอนาคต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีเก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านรัฐศาสตร์ ด้านพระพุทธศาสนาและด้านภาษากับการสื่อสาร จำนวน 9 รูป/คน ในวันที่ 7 มีนาคม 2568 เพื่อรับรองผลการวิจัยอีกครั้งและยืนยันตัวแบบที่นำเสนอ (Propose Model) โดยสังเคราะห์องค์ความรู้เพิ่มเติมนำมาพัฒนาให้สมบูรณ์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis) วิธีการบูรณาการ (Integrate) ร่วมกับเทคนิคการวิเคราะห์สามเส้า (Triangulation Techniques) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง ยืนยัน และควบคุมคุณภาพงานวิจัย แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาความ

ภาพที่ 2 กระบวนการวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของเบญจศีลข้อที่ 4 กับการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย”

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีกระบวนการดำเนินการตามรายวัตถุประสงค์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลของเบญจศีลข้อที่ 4 ต่อการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย เพื่อแสดงถึงสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับเบญจศีลข้อที่ 4 และคุณภาพการแสดงความคิดเห็นฯ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนดไว้ โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 1,359 คน ผ่านแบบคัดกรองจำนวน 926 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย 365 คน (39.42%) รองลงมาเป็นเพศหญิง 343 คน (37.04%) และเป็นเพศทางเลือก 218 คน (23.54%)

2) ระดับการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) 250 คน (27.00%) รองลงมา ปวช.ปวส. 194 คน (20.95%) มัธยมศึกษา 149 คน (16.09%) สูงกว่าปริญญาตรี 119 คน (12.85%) ต่ำกว่าประถมศึกษา 113 คน (12.20%) ประถมศึกษา 101 คน (10.91%)

3) สถานะการทำงาน ส่วนใหญ่ทำงาน 269 คน (29.05%) รองลงมา กำลังศึกษา 249 คน (26.89%) ศึกษาและทำงาน 236 คน (25.49%)ว่างงาน 170 คน (18.36%) ไม่เปิดเผย 2 คน (0.22%)

4) สถานภาพทางครอบครัว ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สถานภาพโสด 386 คน (41.68%) รองลงมาสมรส 202 คน (21.81%) แยกกันอยู่ 172 คน (18.57%) หย่าร้าง 166 คน (17.93%)

5) การนับถือศาสนา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ 388 คน (41.90%) รองลงมา ไม่นับถือศาสนา 138 คน (14.90%) อิสลาม 137 คน (14.79%) ไม่เปิดเผย 132 คน (14.25%) คริสต์ 131 คน (14.15%) อื่น ๆ 0 คน (0.00%)

6) ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับพุทธศาสนา พบผู้ตอบแบบสอบถาม 1 ราย ไม่ตอบคำถามนี้ ดังนั้น จึงมีผู้ตอบแบบสอบถาม 835 คน จาก 926 คน (90.17%) ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยเรียนวิชาพระพุทธศาสนา 295 คน (35.33%) รองลงมาเคยสอบนักธรรม/ธรรมศึกษา 202 คน (24.19%) ศึกษาจากพ่อแม่ ครู อาจารย์ 196 คน (23.47%) ศึกษาด้วยตนเอง 193 คน (23.11%) เคยบวชพระ เณร หรือบวชชี 157 คน (18.80%) เคยบวชพราหมณ์ (ถือศีล 8) 117 คน (14.01%) ไม่เคยศึกษาพระพุทธศาสนาเลย 79 คน (9.46%) อื่น ๆ 1 คน (0.12%)

7) ระดับการมีส่วนร่วมในทางการเมือง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประเมินว่าตนเองนั้นมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปานกลาง 260 คน (28.08%) รองลงมามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับมาก 188 คน (20.30%) มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับน้อย 165 คน (17.82%) มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับน้อยที่สุด 162 คน (17.49%) มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับมากที่สุด 151 คน (16.31%)

8) รูปแบบการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้สิทธิ์เลือกตั้ง 358 คน (44.53%) เข้าร่วมฟังรณรงค์หาเสียง 209 คน (26.00%) ร่วมลงชื่อแสดงความเห็นประเด็นทางการเมือง 158 คน (19.65%) ร่วมทำประชาคมตีประชาพิจารณ์ 145 คน (18.03%) รณรงค์ทางการเมืองในประเด็นและโอกาสต่าง ๆ 140 คน (17.41%) อื่น ๆ จำนวน 2 คน (0.25%)

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลของเบญจศีลข้อที่ 4 ต่อการพัฒนาการแสดงความเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบบประชาธิปไตย

2.1) ผลการวิเคราะห์ปัจจัย

2.1.1) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามกับปัจจัย (CFA) ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบตัวแบบการวัด (Measurement Model) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามหรือตัวแปรวัดค่าได้ (Observe Variable) กับตัวแปรแฝง (Latent Variable) ทั้ง 6 ตัวของงานวิจัยนี้ได้แก่ “ความรู้ความเข้าใจในหลักเบญจศีลข้อที่ 4” (Pancasila), ความตระหนักในหลักเบญจศีลข้อที่ 4 (Awareness), การปฏิบัติตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 (Behavior), การตั้งคำถามกับตนเอง (Self-Inquiry), การเปิดใจรับฟัง (Active Listening) และคุณภาพการแสดงความเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Good Political Expression) ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) พบว่า ตัวแบบมีความสอดคล้อง (Fit) กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยสังเกตได้จากค่า Chi-square/df ของตัวแปรดังกล่าว = 0.175, =1.0522, =1.033, =0.0875, =1.644, และ =0.9185 ตามลำดับ นอกจากนี้ ค่า p-value ตลอดจนค่า Fit Indices อื่น ได้แก่ CFI NFI และ RFI ก็ล้วนผ่านเกณฑ์เช่นกัน ซึ่งกล่าวได้ว่า “ไม่มีหลักฐานว่าข้อมูลจริงแตกต่างจากโมเดลที่ใช้ศึกษาครั้งนี้” ซึ่งสรุปได้ว่าโครงสร้างของแบบสอบถามที่ออกแบบมานั้นสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรแฝงทั้งหมดได้อย่างมีนัยสำคัญและสมเหตุสมผล

จะเห็นได้ว่า ผลการวิเคราะห์ CFA ที่ได้กล่าวมานี้ ช่วยยืนยันคุณภาพของตัวแบบการวัดได้เป็นอย่างดี ซึ่งอีกนัยหนึ่งหมายถึงแบบสอบถามของงานวิจัยนี้มีคุณภาพมากนั่นเอง

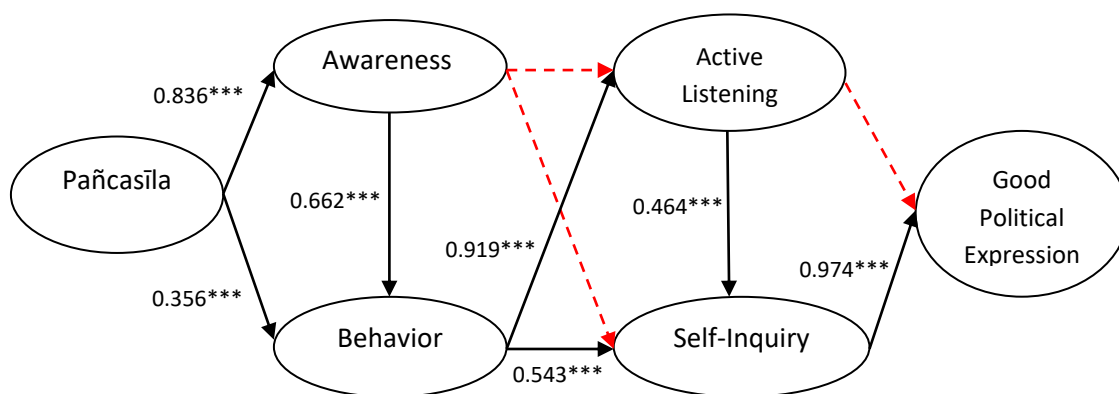
2.1.2) ผลการวิเคราะห์ปัจจัย ผู้วิจัยวิเคราะห์ปัจจัยหรือตัวแปรแฝงเพื่อทราบถึงสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับเบญจศีลข้อที่ 4 ในสังคมไทย พบว่าคนกลุ่มเจนเนอเรชั่น Z ประเมินตนเองโดยรวมที่ระดับ “ปานกลาง” ทุกด้าน ได้แก่ ระดับความเข้าใจหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ค่า $\bar{x}=3.32$, ระดับความตระหนักในหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ค่า $\bar{x}=3.39$, ระดับการปฏิบัติตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ค่า $\bar{x}=3.33$, ระดับพฤติกรรมการเปิดใจรับฟังก่อน ค่า $\bar{x}=3.34$, ระดับพฤติกรรมการตั้งคำถามกับตัวเอง ค่า $\bar{x}=3.40$ และระดับคุณภาพการแสดงความเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ค่า $\bar{x}=3.38$

2.1.3) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทั้ง 6 ปัจจัย รวมจำนวน 10 คู่ความสัมพันธ์ ตามที่ได้นำเสนอในภาพที่ 1 ของหัวข้อกรอบการวิจัย ผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยแต่ละคู่ล้วนมีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะที่สอดคล้องกับความสัมพันธ์ในเชิงทฤษฎี ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจในหลักเบญจศีลข้อที่ 4 กับความตระหนักใน

หลักเบญจศีลข้อที่ 4 2) ความรู้ความเข้าใจในหลักเบญจศีลข้อที่ 4 กับการปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 3) ความตระหนักในหลักเบญจศีลข้อที่ 4 กับการปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 4) ความตระหนักในหลักเบญจศีลข้อที่ 4 กับการเปิดใจรับฟัง 5) ความตระหนักในหลักเบญจศีลข้อที่ 4 กับการตั้งคำถามกับตนเอง 6) การปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 กับการเปิดใจรับฟัง 7) การประวัติดิตนตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 กับการตั้งคำถามกับตนเอง 8) การเปิดใจรับฟังกับการตั้งคำถามกับตนเอง 9) การเปิดใจรับฟังกับคุณภาพการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และ 10) การตั้งคำถามกับตนเอง กับการแสดงออกทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ทุกคู่ดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างกัน นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ยังชี้ว่าทั้ง 6 ปัจจัยนั้น มีความสัมพันธ์ต่อกันด้วยค่า Factor Loading ค่อนข้างสูง (Factor Loading ประมาณ 0.90) และมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ทุกคู่ จึงกล่าวได้ว่า ตัวแบบการวิจัยมีคุณภาพและมีความเหมาะสมสำหรับการวิจัย อีกทั้งทุกปัจจัยในตัวแบบการวิจัยล้วนสัมพันธ์ต่อกันในทิศทางอันสอดคล้องกับตัวแบบการวิจัยในทางทฤษฎี

2.2) ผลการวิเคราะห์อิทธิพล

นอกจากปัจจัยต่าง ๆ จะสัมพันธ์ต่อกันแล้ว ยังมีความสัมพันธ์กันแบบโครงสร้าง งานวิจัยนี้จึงวิเคราะห์ด้วยแบบสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling – SEM) ซึ่งพบว่าช่วยยืนยันอิทธิพลระหว่างปัจจัยในโครงสร้างความสัมพันธ์นั้น กล่าวคือ ทุกปัจจัยล้วนมีอิทธิพลซึ่งกันและกันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ระดับ 0.01 ซึ่งมีความสอดคล้องกับตัวแบบในทางทฤษฎี ดังนี้

ภาพที่ 3 ผลการวิเคราะห์ SEM ของความสัมพันธ์ทั้ง 6 ตัวแปร

ความสัมพันธ์ประการแรก อิทธิพลของความรู้ความเข้าใจในหลักเบญจศีลข้อที่ 4 (Pañcasīla) มีผลทางตรงต่อความตระหนักในหลักเบญจศีลข้อที่ 4 (Factor Loading = 0.836**) ประการที่ 2 ความรู้ความเข้าใจในหลักเบญจศีลข้อที่ 4 มีอิทธิพลทั้งโดยทางตรงต่อการปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 (Factor Loading = 0.356**) และมีอิทธิพลผ่านความตระหนักในเบญจศีลข้อที่ 4 โดยอ้อม ประการที่ 3 อิทธิพลของความตระหนักในหลักเบญจศีลข้อที่ 4 และอิทธิพลความรู้ความเข้าใจในหลักเบญจศีลข้อที่ 4 โดยอ้อม ร่วมกันส่งผลต่อการปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 (Factor Loading =

0.662**) ประการที่ 4 การปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 มีอิทธิพลต่อการเปิดใจรับฟังเป็นอย่างมาก (Factor Loading = 0.919**) ประการที่ 5 การปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 มีอิทธิพลต่อการตั้งคำถามกับตนเองโดยตรง (Factor Loading = 0.543**) ประการที่ 6 อิทธิพลของการเปิดใจรับฟังและอิทธิพลของการปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 โดยอ้อม ส่งผลต่อการตั้งคำถามกับตนเอง (Factor Loading = 0.464**) และประการสุดท้าย อิทธิพลการตั้งคำถามกับตนเองและอิทธิพลจากการเปิดใจรับฟังโดยอ้อม มีผลโดยตรงต่อคุณภาพการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นอย่างมาก (Factor Loading สูงถึง 0.974**)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบบประชาธิปไตยตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ซึ่งการวิจัยในส่วนนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการด้วยวิธีสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อยืนยันผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และเพื่อศึกษาการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบบประชาธิปไตย ซึ่งมีข้อค้นพบ ดังนี้

1) สภาพปัญหาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน

สภาพปัญหาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ประกอบด้วย 6 ประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ 1) การใช้ถ้อยคำรุนแรงและประทุษวาจา (Hate Speech) 2) การแพร่กระจายข่าวปลอม (Fake News) และข้อมูลที่ผิดพลาด 3) การขาดวัฒนธรรมการโต้แย้งเชิงสร้างสรรค์ (Constructive Debate Culture) 4) การขาดความรับผิดชอบต่อคำพูดของตนเอง 5) การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อประโยชน์ทางการเมือง 6) ผลกระทบต่อสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

2) การจัดการกับความรู้สึกเมื่อพบกับการแสดงออกทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ไม่ตรงกับทัศนะ ความเชื่อ หรือขัดแย้งกับความรู้สึกของตน

ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในเวลาที่เผชิญกับการแสดงออกทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ไม่ตรงกับทัศนะ ความเชื่อหรือขัดแย้งกับตนเองนั้น จะเปลี่ยนแปลงไปเมื่อเวลาผ่านไปเรียนรู้อะไรมากขึ้น จนปล่อยวางได้เพราะตระหนักว่าสังคมย่อมเห็นต่างและเข้าใจบริบทการเมืองไทยมากขึ้น วิธีจัดการกับความรู้สึกเหล่านั้นมีหลากหลาย อาทิ ตั้งสติเลี่ยงการใช้อารมณ์ สงบนิ่งไม่กระตุ้นความขัดแย้ง เลือกผู้ที่สนทนาด้วย เป็นต้น ข้อสังเกตสำคัญอยู่ที่การตั้งสติและเปิดใจพยายามทำความเข้าใจผู้ที่คิดต่าง

3) การแสดงออกของ “คนยุคเจนเนอเรชั่น Z” เมื่อพบกับความคิดเห็น ข้อมูล หรือการแสดงออกทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่แตกต่างกับตนเอง

คนเจนเนอเรชั่น Z เชื่อมั่นตนเองและกลุ่มเพื่อนมากกว่าผู้ใหญ่ คิดนอกกรอบมุ่งมั่นในการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วรุนแรงจนบางครั้งหลงลืมประเด็นการอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างไรก็ดี ในความเป็นวัยที่มีพลังจึงควรได้รับการแนะนำและสื่อสารด้วยความใจเย็น อยู่บนพื้นฐานของเหตุผล รับฟังความเห็นโดยไม่ทำให้อารมณ์เสีย และต้องร่วมมือกันอย่างเร่งด่วนก่อนที่จะมีคนลอยตัวอยู่เหนือปัญหา

4) ลักษณะการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ดี ซึ่งช่วยลดการใช้ถ้อยคำรุนแรง ตั้งอยู่บนความจริง และสร้างสรรค์

การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ดี ซึ่งช่วยลดการใช้ถ้อยคำรุนแรง ตั้งอยู่บนความจริงและสร้างสรรค์ มีลักษณะ 4 ประการ ได้แก่ (1) ตั้งอยู่บนความจริง หรือการตรวจสอบความถูกต้องก่อนเผยแพร่ (2) ลดการใช้ถ้อยคำรุนแรง เช่น ใช้ภาษาสุภาพ สื่อสารอย่างเป็นมิตร (3) สร้างสรรค์และมีคุณภาพ อาทิ การใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ คำนึงถึงหลักศีลธรรมและประโยชน์ในสังคม (4) ลดแรงปะทะและความขัดแย้ง อาทิ ลดอัตรา โหม่งมั่วว่ว เคราะห่คุ้สนทนา เป็นต้น

5) อิทธิพลของ “เบญจศีลข้อที่ 4” ต่อการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เบญจศีลข้อที่ 4 มีอิทธิพลต่อการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองด้วยคุณูปการแก่สังคมมากมาย ประการแรก การอ้างข้อเท็จจริงช่วยเตือนสติก่อนนำเสนอข้อมูลและลดข้อมูลบิดเบือนได้ ประการที่สอง การแสดงออกด้วยภาษาเนื้อหาสุภาพช่วยลดความรุนแรงให้สื่อสารทางการเมืองราบรื่นขึ้นได้ ประการที่สาม เมื่อควบคุมวาจาไม่โจมตีกันก็ลดความเสียหายจากการทำลายกันได้ ประการที่สี่ การเพิ่มปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองจากการถกเถียงกันอย่างไม่เพื่อเจ้าไรประโยชน์ ประการที่ห้า ความสามัคคีในชาติจะลดลง เพราะความขัดแย้งจากขาดการควบคุมตนเองให้สอดคล้องกับเบญจศีลข้อที่ 4

6) แนวทางการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์สำหรับคนเจนเนอเรชั่น Z ซึ่งสอดคล้องกับหลักเบญจศีลข้อที่ 4 (1) ปลูกฝังสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบ คุณธรรม และจริยธรรมตั้งแต่วัยเยาว์ให้เกิดเป็นค่านิยม (2) สร้างการตระหนักรู้ว่า “คำพูด” ส่งผลต่อสังคมและการประพฤติเบญจศีลข้อที่ 4 นั้นสำคัญอย่างไร (3) ใช้โซเชียลหรือแบบอย่างในการประพฤติเบญจศีลข้อที่ 4 (4) ฝึกตนเองตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 คือพิจารณาความถูกต้อง คิดถึงผลกระทบ หรือเสี่ยงเนื้อหาภาษาที่รุนแรงกระทบจิตใจผู้อื่น

7) “การเปิดใจรับฟัง” และ “ตั้งคำถามกับตนเอง” ก่อนการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทุกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการกดไลค์ กดแชร์ การโพสต์ การไลฟ์ ถ่ายทอดสด ฯลฯ สามารถช่วยให้การสื่อสารมีความสอดคล้องกับเบญจศีลข้อที่ 4 ได้ดีขึ้น

หากทุกคนเปิดใจรับฟังจะช่วยให้การรับข้อมูลครบถ้วน เข้าใจผู้ร่วมสนทนา ไม่ด่วนตัดสิน ไม่ก่อความรุนแรง ส่วนการตั้งคำถามกับตนเองนั้นทำให้ได้มีเวลาไตร่ตรองถึงความเหมาะสม ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ ไม่ตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง โดยมีข้อเสนอแนะ อาทิ ควรจัดกิจกรรมอบรมการฟังอย่างลึกซึ้ง (Active Listening) ส่งเสริมการสนทนาเชิงสร้างสรรค์เน้นที่การคิดวิเคราะห์ เป็นต้น

8) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายหรือแนวทางที่รัฐและสถาบันต่าง ๆ ควรนำไปใช้ส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์นั้นกระทำได้อย่างหลากหลาย แต่ประเด็นสำคัญ คือ ต้องพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดย

เริ่มในระดับบุคคลในทุกองคาพยพผ่านการศึกษา ปลุกฝังให้เข้าใจและตระหนักมิใช่เพียงท่องจำ จนเป็นค่านิยมถือปฏิบัติ โดยผู้มีส่วนผลักดันควรเป็นผู้ที่ประชาชนชื่นชอบศรัทธา อาทิ ดารา ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน เป็นต้น รวมถึงหน่วยงานต้องร่วมกันขับเคลื่อนกันจริงจึงเป็นวาระแห่งชาติ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 นำเสนอรูปแบบการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ที่เหมาะสมและควรจะเป็นในอนาคต ซึ่งส่วนนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการด้วยวิธีสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อรับรองผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ผ่านมาทั้งหมดอีกครั้ง และเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จากการแลกเปลี่ยนทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนรวบรวมข้อเสนอแนะที่มีต่อตัวแบบ

ผลการวิจัยสนับสนุนข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ที่ได้ดำเนินการมา ตลอดจนองค์ความรู้และข้อเสนอแนะอันทรงคุณค่า ที่ผู้วิจัยนำไปสร้างเป็นตัวแบบงานวิจัย (Propose Model) สำหรับหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ที่ต้องการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองฯ ได้เป็นอย่างดี ประกอบด้วยสาระดังนี้

1) ปัญหาเกี่ยวกับการแสดงออกทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์

การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์หรือแม้แต่ในชีวิตจริง โดยเฉพาะกลุ่มเจนเนอเรชั่น Z ค่อนข้างรุนแรง ในทางศาสนานั้นขัดต่อหลักธรรมหลายประการ ซึ่งตอกย้ำความขัดแย้งนำไปสู่ปัญหาอื่น ในทางรัฐศาสตร์มีผลต่อความสามัคคีซึ่งกระทบถึงความมั่นคงของประเทศ ในทางการศึกษาเป็นปัญหาเรื่องทักษะการแสดงออกการคิดวิเคราะห์และการจัดการกับอารมณ์ ซึ่งต้องแก้ที่ตัวบุคคล ขณะที่สื่อก็มีส่วนไม่น้อย โดยเฉพาะ “Echo Chamber” หรือการใช้อัลกอริทึมส่งข้อมูลซ้ำ ๆ จนผู้สนใจสิ่งเดียวกันเกาะกลุ่มรับข้อมูลแง่มุมเดียว

2) สาเหตุของปัญหาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองที่ไม่เหมาะสมบนสื่อสังคมออนไลน์

สาเหตุของปัญหา ประการแรกมาจากตัวบุคคล กล่าวคือ ขาดคุณธรรมได้แก่ เบญจศีลข้อที่ 4 ซึ่งควบคุมวาจาเป็นเบื้องต้น รวมถึงเช่น ขาดสติเฟื่องพรสุภาพ ขาดขันติอดทนต่ออารมณ์ ขาดโสรจจะลารวมกริยา เป็นต้น ขาดความเข้าใจพื้นฐานทางการเมือง ทักษะสื่อสารและจิตสำนึกเคารพรับผิดชอบการแสดงออกน้อย ตลอดจนละเลยศีลธรรม (Moral Disengagement) ที่หาความชอบธรรมให้การกระทำผิดของตนเอง ประการที่สองมาจากปัจจัยแวดล้อม นั่นคือ เมื่อไม่อาจเข้าถึงข้อมูลน่าเชื่อถือก็เกิดความเคลือบแคลงและการวิพากษ์วิจารณ์ ประการที่สามมาจากการปลูกปั้นหาผลประโยชน์ทางการเมืองโดยพรรคการเมืองแทรกแซงระบบความคิดเพื่อกระแสนิยมและเพื่อสร้างความแตกแยก

3. บทบาทของเบญจศีลข้อที่ 4 กับการพัฒนาคุณภาพการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

เบญจศีลข้อที่ 4 เป็นแนวคิดที่มีความเป็นสากลซึ่งศาสนาอื่นก็มีข้อห้ามในทำนองเดียวกันนี้เพื่อปฏิสัมพันธ์อันดีในสังคม ที่ช่วยกำหนดเจตนาและควบคุมพฤติกรรมสื่อสารให้ลดความขัดแย้งลงได้

4. แนวทางการปลูกฝัง “เบญจศีลข้อที่ 4” การฝึกฝนการ “เปิดใจรับฟัง และตั้งคำถามกับตัวเอง”

การปลูกฝัง “เบญจศีลข้อที่ 4” ต้องอาศัยกลไกขับเคลื่อนทุกรูปแบบเพื่อให้เข้าใจและถือปฏิบัติจนเป็นนิสัย ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนตามขีดความสามารถจนเกิดเป็นวาระแห่งชาติ ดำเนินการและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง สำหรับแนวทางการฝึกทักษะการ “เปิดใจรับฟัง และตั้งคำถามกับตัวเอง” มีกระบวนการรณรงค์รูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดหลักสูตรอบรม เป็นต้น

5. ผู้ที่ต้องมีบทบาทในการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สถาบันการศึกษาและสถาบันศาสนาควรเป็นแกนนำ ซึ่งขณะเดียวกันก็ยังสามารถฝึกฝนเยาวชนโดยตรงได้ทุกเพศทุกวัยไปพร้อมกัน จะต้องมีความหลากหลายครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายทั้งที่ยังอยู่ในและนอกสถานศึกษา เพราะเจนเนอเรชั่น Z มีอายุคาบเกี่ยวระหว่างวัยเรียนกับวัยทำงานซึ่งมีข้อจำกัดต่างกัน อย่างไรก็ตาม สิ่งมวลชนน่าจะเป็นกลไกที่มีศักยภาพสูงที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้

จากองค์ความรู้ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยได้นำไปพัฒนาเป็นตัวแบบงานวิจัย (Propose Model) โดยมีสาระเริ่มจากการนำหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดเจตนาของการสื่อสารกับทักษะการฟังและตั้งคำถามกับตนเองที่ช่วยให้การสื่อสารเป็นไปอย่างสร้างสรรค์เข้ามานำบูรณาการเพื่อลดสภาพปัญหาการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ซึ่งเป็นสภาพปัญหาทางรัฐศาสตร์ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายและกลไกต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จึงจะช่วยพัฒนาคุณภาพการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ได้ โดยผู้วิจัยจะกล่าวในรายละเอียดอีกครั้งในประเด็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลของเบญจศีลข้อที่ 4 ต่อการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

ผลการวิจัยพบว่า คนเจนเนอเรชั่น Z มีความเข้าใจ ตระหนัก และประพฤติตนตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ในระดับ “ปานกลาง” เท่านั้น ระดับการเปิดใจรับฟังและการตั้งคำถามกับตนเองก็อยู่ในระดับ “ปานกลาง” และระดับคุณภาพการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองก็อยู่ในระดับ “ปานกลาง” เช่นกัน อย่างไรก็ตาม แม้ผลสำรวจเชิงประจักษ์ออกมาเช่นนี้ก็จริง ก็อาจมีผู้ท้วงติงว่าผู้ตอบแบบสอบถามอาจเลือกประเมินตนเองในสิ่งที่ไม่มั่นใจที่ระดับปานกลางไว้ก่อน แต่หากพิจารณาจำนวนที่มีมากถึง 926 คน ก็ถือเป็นค่าทางสถิติชัดเจนว่าต่างประเมินตนเองที่ระดับปานกลาง ซึ่งมีอาจปฏิเสธข้อเท็จจริงนี้ได้ และเป็นสัญญาณบ่งบอกว่า คนเจนเนอเรชั่น Z ควรได้รับการปลูกฝังหลักเบญจศีลข้อที่ 4 เพื่อแก้ไขปัญหาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอย่างเร่งด่วน

ผลการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (SEM) พบว่ามีความสอดคล้องกับตัวแบบในทางทฤษฎี และสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลของเบญจศีลข้อที่ 4 ได้แก่ “ความรู้ความเข้าใจ” “ความตระหนัก” และ “การประพฤติ” เป็นเครื่องควบคุมเจตนาให้ดำเนินถึงความจริง (ไม่พูดเท็จ) หันมาพูดจาสุภาพ (ไม่พูดหยาบ) หลีกเลี่ยงการให้ร้ายประชดผู้อื่น (ไม่พูดส่อเสียด)

และกล่าวในสิ่งเป็นประโยชน์ (ไม่พูดเพื่อเจ้า) จากนั้นอิทธิพลโดยอ้อมของปัจจัย “การเปิดใจรับฟัง” และอิทธิพลโดยตรงของ “การตั้งคำถามกับตัวเอง” ช่วยส่งเสริมผลของปัจจัยซึ่งได้แก่ “คุณภาพการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง” ออกมาดีขึ้น เพราะผ่านการรับข้อมูลและพิจารณาไตร่ตรองนั่นเอง

ผลการวิเคราะห์ข้างต้นสอดคล้องกับทฤษฎีสุนทรียสนทนา (Dialogue) ของ David Bohm ที่ สิริกร อมฤตวาริน และ เอนก สุวรรณบัณฑิต (2565) อ้างอิงไว้ว่าเป็นเครื่องมือลดความขัดแย้งและเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ได้ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยระยะที่ 2 และ 3 ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไปด้วยว่า การที่จะลดปัญหานี้ไม่ว่าโลกจริงหรือโลกออนไลน์ต้องมีเบญจศีลข้อที่ 4 ยับยั้งผลสานกับกระบวนการคิดที่เหมาะสม คุณภาพการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองๆจึงจะเกิดตามมา

การวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาแนวทางการนำหลักเบญจศีลข้อที่ 4 มาใช้เพื่อพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

แนวทางการพัฒนาคุณภาพการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์นั้น ควรเริ่มต้นจากปลูกฝังเบญจศีลข้อที่ 4 ในระดับบุคคล ควบคู่กับการฝึกฝนพฤติกรรมเปิดใจรับฟังและตั้งคำถามกับตนเอง เพราะปัญหาคุณภาพการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอเรชั่น Z มีสาเหตุจากตนเองและปัจจัยแวดล้อม กล่าวคือ เจนเนอเรชั่น Z เติบโตมาพร้อมเทคโนโลยีสื่อสารออนไลน์ที่พัฒนาแล้ว จึงเข้าถึงข้อมูลและแสดงออกอย่างรวดเร็วจนขาดการไตร่ตรอง กอปรกับเป็นวัยที่ยังต้องฝึกวุฒิภาวะทางอารมณ์และทักษะการสื่อสารเป็นอย่างมาก เหล่านี้ล้วนเป็นเหตุให้ตอบสนองบนโลกออนไลน์ที่สุ่มเสี่ยงต่อความขัดแย้ง นอกจากนี้ ยังมีการใช้สื่อออนไลน์เพื่อผลประโยชน์ที่ไม่เหมาะสม อาทิ การสร้างกระแส ขวบปลอม การปลุกปั่นของกลุ่มการเมือง (อาทิ แนวคิดการขับเคลื่อนการเมืองด้วยการด่า) ผลการวิจัยยังพบอีกว่า ปัจจัยแวดล้อมก็มีผลเช่นกัน อาทิ กฎหมายควบคุมและบทลงโทษยังน้อยและไม่รัดกุม ดังที่ กรกริช มุ่งสวัสดิ์ และ ญาดา กาศยพนันท์ (2567) ได้สำรวจไว้ว่ากฎหมายไทยยังไม่มีกำหนดการเอาผิดเกี่ยวกับการก่อประทุษร้ายจากที่เด่นชัด เป็นต้น จะเห็นได้ว่า หากบุคคลต่างพร้อมใจกันน้อมหลักเบญจศีลข้อที่ 4 มาประพฤติแล้ว จะเป็นภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ช่วยให้การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อประชาธิปไตยที่สร้างสรรค์ต่อไปได้

การวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 นำเสนอรูปแบบการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ที่เหมาะสมและควรจะเป็นในอนาคต

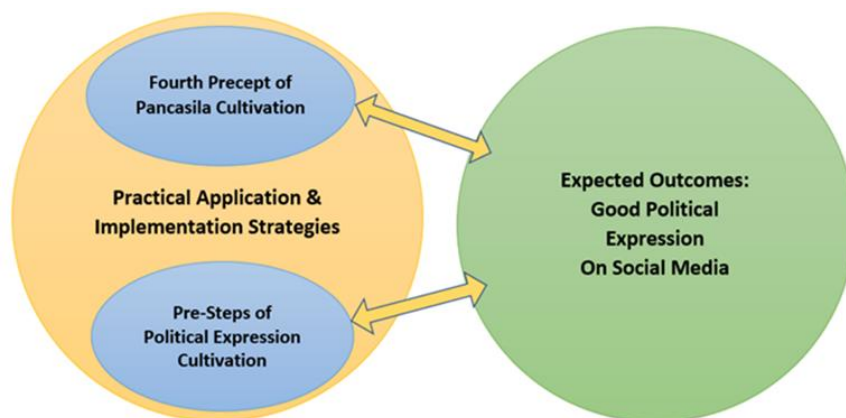
ผลการวิจัยพบว่า การขับเคลื่อนเบญจศีลข้อที่ 4 ต้องดำเนินการโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนตามขีดความสามารถจนเกิดเป็นวาระแห่งชาติ ซึ่งต้องเริ่มจากสถาบันครอบครัว ผู้นำท้องถิ่น พระภิกษุ นักการเมือง หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน สื่อมวลชน นักแสดง ผู้นำทางความคิด บุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นแบบอย่าง โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาและสถาบันศาสนาควรรับเป็นหน้าที่หลักต้นสร้างค่านิยมการประพฤติตนตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 และดำเนินการอย่างต่อเนื่องและติดตามผล โดยมี

กลไกเสริมแรง เช่น มอบรางวัลสร้างขวัญกำลังใจ เป็นต้น เพื่อเปลี่ยนค่านิยมสู่ทางการเมืองบนฐานแห่งศีลธรรม ความจริง และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งแม้อาจดูเป็นความยากและท้าทายให้เกิดขึ้นเป็นวาระแห่งชาติในสังคมไทย แต่หากไม่มีจุดต้นการเปลี่ยนแปลงก็จะไม่เกิดขึ้น ดังที่ กอบศักดิ์ ภูตระกูล (2560) ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างรากฐานที่เข้มแข็งเท่านั้นจึงจะสามารถนำพาประเทศชาติสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น ทุกฝ่ายจึงควรช่วยกันปลูกฝังเบญจศีลข้อที่ 4 เป็นรากฐานเพื่อใช้เสริมภาพตามหลักประชาธิปไตยได้ทั้งชีวิตจริงและโลกออนไลน์ได้อย่างงดงาม

การเปิดใจรับฟังและตั้งคำถามกับตนเองก็เช่นเดียวกัน ต้องจัดหลักสูตรอบรมรูปแบบต่าง ๆ ให้เห็นความสำคัญของกระบวนการคิด และสร้างแรงจูงใจด้วยการมอบรางวัล เป็นต้น หรือใช้แนวคิดการพัฒนาการสื่อสารภายในตัวบุคคล (Intra-Personal Communication) หรือจัดกิจกรรมภายในชุมชน โดยเริ่มจากประเด็นที่มีใช้การเมืองก็ได้ เพื่อให้เกิดทักษะและมีความกล้าแสดงออกทางการเมืองอย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์ เช่นเดียวกับ มนูญญา แสนโสม (2566) ได้กล่าวว่าควรสร้างเจนเนอเรชั่น Z ตระหนักได้ว่าการเมืองไม่ใช่เรื่องไกลตัว ควรแสดงออกด้วยความเคารพกันและไม่ด้วยค่าความเห็นต่าง

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การวิจัยนี้เสนอตัวแบบสำหรับการพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่จากการค้นพบ สรุปเป็นผังมโนทัศน์ได้ ดังนี้

ภาพที่ 4 ผังมโนทัศน์การพัฒนาการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4

Fourth Precept of Pañcasīla Cultivation การปลูกฝังเบญจศีลข้อที่ 4 ให้ถึงขั้นการนำไปใช้จนเป็นนิสัย ประกอบด้วย 1) การสร้างความรู้และความเข้าใจ 2) สร้างความตระหนักและแรงจูงใจ 3) ผลักดันให้ปฏิบัติเป็นบรรทัดฐานสังคม

Pre-Steps of Political Expression Cultivation การปลูกฝังกระบวนการก่อนการ แสดงออกหรือแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ประกอบด้วย 1) การคิดเชิงวิพากษ์และการรู้เท่าทันสื่อ 2) การจัดการอารมณ์และความขัดแย้ง 3) การสื่อสารที่ให้เกียรติและมีความรับผิดชอบ 4) การสื่อสาร ด้วยความเคารพและความตระหนักรู้ทางสังคม เช่น การเคารพความเห็นต่าง การมีความเห็นอกเห็นใจ คำนึงถึงบริบททางสังคมและความเปราะบางของกลุ่มคน การหลีกเลี่ยงคำพูดสร้างความแตกแยก ฯลฯ

Practical Application & Implementation Strategies หรือการนำไปใช้ในทางปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) โครงการให้ความรู้ อาทิ จัดเวิร์กช็อป คอร์สออนไลน์ และสื่อการเรียนรู้แบบอินเทอร์ แอคทีฟ 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน อาทิ จัดเวทีอภิปราย หรือแพลตฟอร์มสำหรับการแสดงความคิดเห็น ทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ เป็นต้น 3) แนวทางปฏิบัติในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ อาทิ แนะนำ วิธีการสื่อสารทางการเมืองที่เหมาะสมในโลกดิจิทัล 4) ข้อเสนอเชิงนโยบาย สนับสนุนให้หน่วยงานและ แพลตฟอร์มออนไลน์มีแนวทางส่งเสริมการสนทนาทางการเมืองที่สร้างสรรค์และมีจริยธรรม

Expected Outcomes ผลลัพธ์ที่คาดหวัง ประกอบด้วย 1) พัฒนาศักยภาพการถกเถียงทาง การเมือง ลดการโต้เถียงแบบใช้ความรุนแรงทางวาจา 2) สร้างความตระหนักรู้ในหลักจริยธรรม ของการสื่อสาร ทำให้ประชาชนเข้าใจและตระหนักถึงบทบาทของคำพูดในสังคม 3) ลดการใช้ ประทุษวาจาและการเผยแพร่ข้อมูลเท็จ 4) สร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่สร้างสรรค์และให้เกียรติ ซึ่งกันและกัน

ความสัมพันธ์ระหว่าง 4 ปัจจัยนี้เริ่มจากการปลูกฝังเบญจศีลข้อที่ 4 และการปลูกฝังกระบวนการ ก่อนการสื่อสารอันได้แก่ การเปิดใจรับฟังและการตั้งคำถามกับตนเอง นั้น อยู่ในกระบวนการนำไปใช้ ในทางปฏิบัติ ซึ่งต้องผลักดันให้เกิดขึ้นจริง และสองสิ่งนี้จะส่งผลต่อคุณภาพการแสดงความคิดเห็น ทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่เพิ่มมากขึ้นและนำพาสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสร้างสรรค์

สรุป

สรุปในภาพรวมของบทความวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของเบญจศีลข้อที่ 4 ต่อการพัฒนาการแสดง ความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย” นี้ ผลการวิจัย เชิงปริมาณจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม แสดงให้เห็นปัจจัยที่มีอิทธิพลของเบญจศีลข้อที่ 4 และคุณภาพการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ในเชิงประจักษ์ว่าอยู่ในระดับ ปานกลาง ซึ่งนั่นหมายถึงสภาพความจริงสังคมไทยควรหันกลับมาปลูกฝังเบญจศีลข้อที่ 4 อย่างจริงจัง สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มเฉพาะ ว่าเบญจศีลข้อที่ 4 เป็นหนทางแก้ไข ซึ่งต้องให้ความรู้ความเข้าใจ จนเกิดความตระหนักและประพฤติ ปฏิบัติให้ได้จนเป็นนิสัยเพื่อควบคุมเจตนาในการสื่อสาร โดยรณรงค์ควบคู่กับการเปิดใจรับฟังและการ ตั้งคำถามกับตนเองที่เป็นกระบวนการรับรู้และไตร่ตรองก่อนการแสดงออกที่ช่วยให้คุณภาพการแสดง ความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ดีขึ้น ทั้งนี้ จะต้องเริ่มพัฒนาที่ระดับบุคคลโดยได้รับความ

ร่วมมือจากทุกสถาบันทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนผลักดันเป็นวาระแห่งชาติ จึงจะสามารถนำพาสังคมการเมืองบนโลกออนไลน์ให้เป็นพื้นที่สาธารณะประชาธิปไตยได้อย่างสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ความเข้าใจ ความตระหนัก การประพฤติตนตามหลักเบญจศีลข้อที่ 4 การเปิดใจรับฟังและการตั้งคำถามกับตนเอง และคุณภาพการแสดงความคิดเห็นของคนเจนเนอเรชั่น Z อยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการบรรจุการปลูกฝังเบญจศีลข้อที่ 4 และการฝึกทักษะการเปิดใจรับฟังและการตั้งคำถามกับตนเองเป็นส่วนหนึ่งของแผนปฏิรูปประเทศ ที่ทุกภาคส่วนต้องนำไปปฏิบัติเป็นเป้าหมายหลักถาวรเดียวกันได้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนาคุณภาพการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ควรเริ่มจากปลูกฝังเบญจศีลข้อที่ 4 ในระดับบุคคล ควบคู่กับฝึกฝนพฤติกรรมเปิดใจรับฟังและตั้งคำถามกับตนเอง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรวางนโยบายจัดกลุ่มประชาชน (Clustering) เพื่อออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับความแตกต่าง และครอบคลุมทุกขั้นตอนตั้งแต่ 1) การให้ความรู้ความเข้าใจ 2) การสร้างความตระหนักและแรงจูงใจ 3) ส่งเสริมการฝึกฝนจนปฏิบัติเป็นนิสัยและ 4) ผลักดันให้เป็นมาตรฐานคุณธรรมและจริยธรรม นอกจากนี้ อาจจัดกิจกรรมลำดับตามความเร่งด่วน อาทิ ระยะสั้น: จัดกิจกรรมฝึกการเปิดใจรับฟัง ระยะกลาง: บรรจุในหลักสูตรพลเมืองดิจิทัล และระยะยาว: สร้างแรงจูงใจเชิงสัญลักษณ์ (รางวัล/แบบอย่าง) โดยมีการตรวจสอบวัดผลที่ต่อเนื่อง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การขับเคลื่อนอย่างโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่างเป็นระบบ ดังนั้น ทุกภาคส่วนจะต้องดำเนินการร่วมกัน โดยมีสถาบันอาสาเป็นแกนนำรับหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงด้วย เพราะมีใช้เรื่องที่จะรณรงค์เฉพาะช่วงเวลา แต่ต้องเป็นสิ่งที่กระทำอย่างต่อเนื่องและใช้ระยะเวลาจึงจะเปลี่ยนสภาพสังคมให้สื่อสารกันบนพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรมได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญ กล่าวคือ เบญจศีลข้อที่ 4 ช่วยควบคุมเจตนาในการสื่อสารทางการเมือง โดยที่การเปิดใจรับฟังและการตั้งคำถามกับตนเองนั้นช่วยส่งเสริมระดับคุณภาพการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองออกมาให้ดีขึ้นและเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งไม่เพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับคนเจนเนอเรชั่น Z เท่านั้น แต่ยังประยุกต์ใช้ได้กับประชาชนทุกช่วงวัย โดยให้ความสำคัญกับ 1) การปลูกฝังเบญจศีลข้อที่ 4 และ 2) การปลูกฝังการเปิดใจรับฟังและการตั้งคำถามกับตนเอง ให้ได้รับการผลักดันผ่านกิจกรรมรณรงค์ต่าง ๆ จนสามารถปฏิบัติได้จริงเป็นนิสัย สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการส่งเสริม“หลักกาลามสูตร” อันเป็นหลักธรรมที่เป็นแนวทางในการเชื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง คำนานไปกับหลักเบญจศีลข้อที่ 4 หรือความฉลาดทางอารมณ์ (Digital

Intelligence – DQ) หรือการรู้เท่าทันสื่อ (Moral Media Literacy) เพราะโลกยุคโลกาภิวัตน์อุดมไปด้วยข้อมูลข่าวสารทั้งที่เชื่อถือได้และไม่ได้ซึ่งประชาชนต้องใช้สติปัญญาพิจารณาไตร่ตรองทุกอย่างเสมอ

เอกสารอ้างอิง

- กรกริช มุ่งสวัสดิ์ และ ญาดา กาศยปนนท์. (2567). การกำหนดความผิดเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในประการที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น. *วารสารธรรมศาสตร์*, 43(2), 42–54. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tujo/article/view/275204>
- กอบศักดิ์ ภูตระกูล. (2560). สร้างรากฐานที่เข้มแข็งนำประเทศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, 54(4), 1–11. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=8348&filename=economic_magazine
- จันทนา สุทธิจारी. (2544). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครองตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นันทนา นันทวิโรภาส. (2563). *สื่อสารการเมือง: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาโพธิวงศาจารย์. (2565). *ศีล 5 รักษาโลก เพื่อความเข้าใจและเข้าถึง ศีล 5 อย่างถูกต้อง*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พนั นัตริชัยยันต์. (2564). *MCS3380 64075 สื่อสังคมออนไลน์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิรกร รามสูต. (2556). *การกำกับดูแลเนื้อหาอินเทอร์เน็ต*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิรกร รามสูต. (2558). *ประทุษวาจาบนโลกออนไลน์*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อการสื่อสารประชาธิปไตยและการพัฒนา.
- มานะ ตริยาภิวัฒน์. (2562). *สื่อสารยุคดิจิทัลสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- วรเทพ ว่องสรรพการ. (2562). เฟซบุ๊ก แอปพลิเคชันกับการแสดงออกทางการเมือง. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต*, 14(2), 39–52. สืบค้นจาก <https://rsujournals.rsu.ac.th/index.php/jla/article/view/1084>
- วิสุทธิ ชันศิริ. (2565). กลยุทธ์การตลาดการเมืองของพรรคขนาดใหม่ในการหาเสียงเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562. *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต*, 16(1), 184–222. สืบค้นจาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/dpuca/article/view/252261>
- วีระ เลิศสมพร. (2563). *ประชาธิปไตยดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริประภา ชวนะญาน. (2564). *มิติเชิงสังคมของความรู้: ญาณวิทยาเชิงสังคม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาฯ.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2556). *คู่มือ คู่มือ วิชาธรรมวิภาค*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิอนุรักษ์มรดกธรรมทางพระพุทธศาสนา.

สิริกร อมฤตวารี และ เอนก สุวรรณบัณฑิต. (2565). สุนทรีสนทนา: เครื่องมือของกระบวนการทบทวนหลังนวยุคสายกลาง. *วารสารวิจัยธรรมศึกษา*, 5(1), 152–161. สืบค้นจาก <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/dsr/article/view/1325>

Anaraki, F., Dadras, M., Pinto, C. R., Manomat, T., & Amirkhani, M. (2024). Social Media in Education. *International Journal of Multidisciplinary in Management and Tourism*, 8(2), 191–198. Retrieved from <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/ijmmt/article/view/276259>

Jayatissa, D. (2023). Generation Z – a new lifeline: A systematic literature review. *Sri Lanka Journal of Social Sciences and Humanities*, 3(2), 179–186. <https://doi.org/10.4038/sljssh.v3i2.110>

Kline, R. B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling*. (4th ed.). New York: The Guilford Press

Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis*. (2nd ed.). New York: Harper & Row.